

Verejná ekonomika a ekonomická sloboda

Jana Péliová¹, Urban Kováč²

Ekonomická univerzita (EU) v Bratislave, Národohospodárska fakulta (NHF) EU v Bratislave v spolupráci s Virtual Scientific Laboratories (VSL) a s podporou Nadácie Tatra banky (NTB) pozvala expertov washingtonského inštitútu CATO Mariana L. Tupeho³ a Daniela J. Mitchella⁴ na trojdňový workshop na tému „Verejná ekonomia a ekonomická sloboda“ v dňoch 16. až 18. marca 2009. Workshop svojou účasťou podporil aj známy anglický novinár John O'Sullivan⁵. Cieľom workshopu bola výmena rôznych pohľadov na aktuálne spoločenské a odborné otázky v oblasti verejnej ekonomiky a ekonomickej slobody medzi zástupcami významného mienkotvorného pracoviska a študentami a pedagógmi EU v Bratislave. Na workshope odzneli aktuálne témy z oblasti daňovej teórie a politiky, ekonomickej slobody a otvorené otázky spojené s členstvom v Európskej únii, ktoré pritiahli pozornosť študentov, pedagógov a odbornej ekonomickej verejnosti. Všetky prezentácie boli v anglickom jazyku, čo indikuje snahu o udomácnenie angličtiny ako nevyhnutného jazyka v slovenskej ekonomickej vede v záujme jej užšieho prepojenia s medzinárodným spoločenstvom ekonómov.

V prvý deň workshopu, po privítaní hostí Urbanom Kováčom, otvoril Daniel Mitchell problematiku rozsahu verejných financií a ich štruktúry. Východiskom jeho úvah bol fakt, že verejné výdavky vlád takmer všetkých industrializovaných krajín sa pohybujú nad úrovňou 30 % z HDP. Zvláštnu pozornosť venoval analýze akademického výskumu úrovne vlády, ktorá povedie k „maximalizácii rastu“. Túto problematiku najčastejšie vysvetľujú ekonómovia pomocou Rahnovej krivky. Vo svojej prednáške Daniel Mitchell predstavil názor, že rast vládnych výdavkov kladie prekážky hospodárskemu rastu. Jeho prístup je kritikou klasickej Keynesiánskej teórie, podľa ktorej vládne výdavky stimulujú ekonomický rast. Podľa D. Mitchella naopak čaká väčšinu industrializovaných krajín pochmúrna fiškálna budúcnosť ak nedôjde k radikálnym reformám vo verejných výdavkoch.

Na strane verejných príjmov, by mal dobrý daňový systém zabezpečiť dostatočný daňový výnos a pritom čo najmenej obmedziť výkonnosť hospodárstva. To znamená, že sadzby dane by mali byť také nízke, aby nespôsobovali distorziu v príjmoch, ktoré budú usporené a investované. Správa dane mala byť spravodlivá a neutrálna a nemala by podporovať vybrané skupiny ekonomických subjektov. Je jednoduchšie dosiahnuť tieto ciele ak rozsah verejného sektora nie je príliš veľký. Ideálny systém, ktorý by spĺňal tieto kritériá je systém založený na jedinej sadzbe dane zo spotreby. Mitchell otvoril otázku globálnej revolúcie rovnej dane, ktorá sa stretla s veľkým záujmom

¹ Jana Péliová, Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra financií, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava 1, jana.peliova@euba.sk

² Urban Kováč, Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra financií, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava 1; University of Glasgow, Oakfield Avenue, Glasgow G12 8LT, UK; e-mail: kovac@elec.gla.ac.uk

³ Marian L. Tupý - Politický analytik, Center for Global Liberty and Prosperity

⁴ Daniel J. Mitchell - Senior Fellow, pred vstupom do CATO, bol Mitchell senior fellow v The Heritage Foundation, ekonómom senátora Boba Packwooda a členom senátneho výboru pre financie. Bol členom tzv. tímu zmien Bush/Quayle a bol tiež riaditeľom sekcie Daňovej a rozpočtovej politiky v Citizens for a Sound Economy.

⁵ John O'Sullivan - Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) Executive Editor, pôsobil ako poradca bývalej britskej premiérky Margaret Thatcherovej

odbornej verejnosti.

Globalizácia podstatne zvýšila mobilitu práce a kapitálu. Táto zmena viedla k presunu práce a investícií z daňových jurisdikcií s vysokými sadzbami do tých s nižšími sadzbami. Pohyb kapitálu spustil lavínu znižovania daňových sadzieb. Dôchodkové dane, daň z príjmov právnických osôb a dane z kapitálu neboli podstatne znížené pre to, že politici presadzovali lepšiu daňovú politiku, ale na základe tlaku konkurencie štátov s lepším, efektívnejším daňovým systémom. Zavádzanie nižších daňových sadzieb v rôznych štátoch vyvolané daňovou konkurenciou sa spomalilo z dôvodu tlaku byrokratov zastupujúcich záujmy krajín s vysokými daňami a presadzovaním rôznych schém brániacich daňovej konkurencii. Daniel Mitchel ukončil prednášku s tvrdením, že daňová konkurencia je nevyhnutným a efektívnym nástrojom kontroly veľkosti verejného sektora.

Problematikou ekonomickej slobody sa vo svojich vystúpeniach zaoberal Marian L. Tupy. Zastáva názor, že základom ekonomickej slobody sú osobná voľba, dobrovoľná výmena a voľný trh. Bez týchto predpokladov by nebola možná dlhodobá tvorba bohatstva. Potenciálne výhodná výmena sa nedosiahne vždy. Jej uskutočnenie závisí od existencie dôveryhodnej meny, zákonov, garancie majetkových práv a pod. CATO Institute a Fraser Institut v Kanade každoročne publikujú Index ekonomickej slobody vo svete⁶, ktorý má za cieľ meranie ekonomickej slobody vo svete. Index ukazuje vysokú mieru korelácie medzi úrovňou ekonomickej slobody na jednej strane a výškou ekonomického rastu, očakávaniami rastu životnej úrovne a lepšieho životného prostredia na druhej strane.

Koniec komunizmu v strednej Európe priniesol ekonomické reformy, ktoré zahŕňajú odstránenie mnohých reštrikcií, liberalizáciu cien a medzinárodného obchodu a privatizáciu väčšiny štátnych podnikov, čo umožnilo domácim a zahraničným investorom vstupovať na trh. Následkom zvýšenia ekonomickej slobody sa zvýšili príjmy a priemerná dĺžka života zatiaľ čo detská úmrtnosť a znehodnocovanie životného prostredia sa znižuje. V porovnaní s inými post-komunistickými krajinami, ktoré neuskutočnili rovnaký reformný proces, boli krajiny strednej Európy (a medzi nimi aj Slovenská republika) pomerne úspešné napriek tomu, že všetky reformy nie sú zatiaľ ukončené. Otvorenou zostáva otázka, či momentálny ekonomický pokles povedie k zvýšeniu alebo zníženiu vládnych intervencií do ekonomiky.

Kým stredná Európa dosiahla veľký postup na ceste k prosperite, politika v tejto oblasti je neustále pod tlakom korupčných škandálov. Prenikanie politickej korupcie v tomto regióne je spôsobené podľa Tupého najmä nerozvinutou spoločnosťou a zároveň nedostatkom efektívnych prekážok brániacim politikom zneužívať ich postavenie. Napriek posunu, ktorý sa v stredoeurópskych krajinách podaril v oblasti hospodárskej slobody, rola štátu je stále nezanedbateľná. Riešením problému korupcie je podľa Tupého zníženie rozsahu a pôsobnosti verejnej vlády.

John O'Sullivan sa vo svojich prednáškach zamerával na aktuálnu problematiku Európskej únie. Položil si otázku, či predstavuje Európska únia spoločný trh členských štátov alebo skôr kartel jednotlivých vlád? V prednáške poukázal na možnosti, ktoré Európa mala pred podpisom Rímskych zmlúv. V ďalšej prednáške sa

⁶ <http://www.cato.org/pubs/efw/>

John O'Sullivan zaoberal metapolitikou demokracie a hľadáním odpovede na otázku, prečo únii tak chýba. Prečo si európska vláda v Bruseli a národné vlády jednotlivých štátov na jednej strane uvedomujú deficit demokracie ale na druhej strane nič proti nemu nerobia? Posledná prednáška sa zaoberala pohnútkami na zjednotenie a integráciu v Európe na začiatku 21. storočia, ktoré pramenili z rivality medzi Európou a Spojenými štátmi. Rezonovali v nej nasledujúce otázky: Znamenal koniec studenej vojny koniec súperenia? Zmenil koniec studenej vojny postoj Európy voči Spojeným štátom? Záverom konštatoval, že rozdielne názory na budúci politický vývoj Európy prinášajú rozdielne názory na budúcu transatlantickú politiku.

Záverom môžeme konštatovať, že workshop naplnil očakávania a účastníci itenzívne diskutovali s prednášajúcimi o uvedených témach. Do budúcnosti bude snaha o pokračovanie v tradícii prednášok a workshopov s účasťou popredných svetových ekonómov z dôvodu veľkého záujmu zo strany študentov, pedagógov a odbornej verejnosti. Vysoká účasť bola jedným zo signálov pre organizátorov do prípravy podobných podujatí v nasledujúcich rokoch. Na záver radi by sme sa poďakovali rektorovi EU v Bratislave prof. Rudolfovi Sivákovi za významnú podporu pri organizácii workshopu. Poďakovanie patrí aj NTB, ktorá poskytla významný finančný grant na zabezpečenie workshopu.